

Argumenti: Promene Ustava - šta, kad i kako

Država je vrsta uspešnog menadžmenta

Autor: Dr Stevan Lilić

Predsednik Srbije Boris Tadić najavio je i "nabrojao" izmene Ustava Srbije: 1. smanjenje broja poslanika sa 250 na 150; 2. regionalizacija i decentralizacija (jer "nije prirodno da samo Vojvodina bude regija sa definisanim pravima kada i druge žele ista takva prava"); 3. propisi o strankama i 4. izborni zakon ("omogućava da mnoštvo stranaka učestvuje na izborima, sa lakoćom ulaze u parlament i postavljaju uslove za ulazak u Vladu").

Svojevrсна javna rasprava je već počela, iako je najava obelodanjena u jednom prvomajskom intervjuu. Reagovanja su u rasponu od političkih procena da je reč o marketinškom triku i probnom balonu do uočavanja da su promene neophodne i izvan okvira koji je Predsednik inicirao.

Ekonomist se uključuje u raspravu anketom-serijom u kojoj će istaknuti pravници, političari, privrednici... saopštiti svoje mišljenje o potrebi, dometima i dubini potencijalne ustavne reforme

Za pokretanje pitanja decentralizacije i regionalizacije Srbije kroz ustavnu promenu ne postoji pogrešan trenutak.

Iako konzervativne snage kažu da ekonomska kriza nije dobra prilika za ustavne promene, za rešenje ozbiljnog problema svaki trenutak je pravi. Predsednik države ima kapacitet da predlaže promenu Ustava, ali ukoliko se već odluči na takav korak, poželjno bi bilo da ga u što kraćem vremenskom periodu i sprovede u delo.

Srbija je veoma neuravnoteženo organizovana država. Neke opštine broje oko 1.500 stanovnika dok druge imaju preko 200.000, uz ogromnu ekonomsku neujednačenost. Zbog toga je pitanje decentralizacije od presudnog značaja, pa treba naći jednu vrstu balansa u pogledu njenog sprovođenja. Komparativno iskustvo pokazuje da autonomne jedinice nikada nisu iste, da imaju različite komponente, te se stoga ne može napraviti jedan linearan model.

U razvijenim evropskim državama svaka regija ima određen element državnosti na šta se u Srbiji gleda sa velikim protivljenjem. U tome se međutim, i ogleda smisao regionalizacije. Model suverene apsolutističke države više nigde ne postoji, jer je takav koncept pao sa Francuskom revolucijom. Postoje razni oblici funkcionalnog povezivanja i to je ono što savremena Evropa danas želi. Država treba da se shvati kao organizacija za vođenje javnih poslova i uspešna država je vrsta uspešnog menadžmenta u velikoj korporaciji.

Uvreženo je i mišljenje da određena regija predstavlja tempiranu bombu u srcu centralne države ukoliko ima kapacitet međunarodnog predstavljanja. To je potpuno netačno jer je veliki broj

primera u Evropi (koja ima više od 230 regija) kada one međusobno sarađuju na bazi zaključivanja međusobnih ugovora.

Ključna stvar je obezbediti uravnotežen regionalni razvoj da ne bi došlo do podele na ultrabogate i ultrasiromašne delove zemlje. Decentralizacija i regionalizacija ne moraju nužno da se sprovede ustavnim reformom

Procenjujem da će do kraja godine pitanje decentralizacije biti stavljeno na dnevni red jer ono spada u onu veliku korpu uslova za ulazak u Evropsku uniju. Evropa kaže da mora da postoji uravnoteženost da ne bi bilo nestabilnosti. Kako će svaka država da se organizuje, da li će imati dva ili dvadeset regiona, to je stvar slobodne volje. Ključna stvar je obezbediti uravnotežen regionalni razvoj da ne bi došlo do podele na ultrabogate i ultrasiromašne delove zemlje.

Decentralizacija i regionalizacija ne moraju nužno da se sprovede ustavnim reformom. Ustavnim zakonima i drugim srodnim aktima, takođe se uspešno može rešiti pitanje ravnomernog regionalnog razvoja. Naravno, pretpostavka je postojanje jake državne revizorske institucije, transparentnog finansiranja političkih stranaka, kao i snažnog parlamenta.

Nažalost, u Skupštini Srbije još uvek postoji dovoljno poslanika koji smatraju da je rasprava o poslovniku iznad Ustava. Ideja da bi parlament umesto 250, po novom Ustavu mogao da ima 150 poslanika je uz drugi predlog, a to je da Skupština Srbije ima dva doma, konstruktivna. Srpski parlament je jednodoman, a izborni zakoni su takvi da dva ključna momenta nisu postavljena kako treba.

Prvo, parametri za predstavljanje interesa građana nisu direktno postavljeni, jer građani ne biraju poslanike već partijske liste, tako da se pre može govoriti o vezanom mandatu nego o volji naroda. Drugo, volja regiona ili volja oblasti takođe se ne ispoljava, jer je nepoznato koji poslanik predstavlja određeni grad ili opštinu. Na tako lošu izbornu arhitekturu, ukazivalo se i pre donošenja „Koštuničinog ustava“, ali i posle toga.

U celini gledano, postojeći Ustav je dobar u samom katalogu ljudskih prava, ali taj katalog je imao i „Miloševićev ustav“. Pored ideja koje je Boris Tadić prepoznao kao sporne u postojećem Ustavu, valja reći da prema važećem zakonodavstvu nije na najbolji način rešena unutrašnja konstrukcija institucija (položaj uprave, odnos sudova i uprave, položaj predsednika republike prema parlamentu). Smisao podele vlasti jeste da se postignu konstruktivne tenzije čiji je rezultat javni interes, a ne manipulacija i nadmoć jedne nad drugom.